

HÁBORÚ ÉS BÉKE

Bemutató a Szegedi Nemzeti Színházban

Siflis József felvétele

A narrátor (Kovács János), Pierre (Jászai László), Karatajev (Szabó István) és Napóleon (Mentes József)

Szorongással, vegyes érzéssel ültem be november 7-én este a színházba, a Háború és béke premierjére. És némi előítélettel is: nem mintha tartottam volna attól, hogy a regény, Lev Tolsztoj monumentális eposza színpadi átdolgozásban csak sovány sziluett-önmagát képes felmutatni a publikumnak. Ezt körülbelül hozzászámítottam, mivel hozzá kellett számítanom, még az oly rangos szerzőgárdá, mint Alfred Nechmann, Guntram Prüfer és a kitűnő szakember Ervin Piscator vállalkozásának kilátásához is. Pontosabban: eleve feltételezni kellett a vállalkozás bizonyos kilátásosságait. Inkább attól tartottam, hogy a közelmúltban látott Bondarcuk-filmetrológia, meg a korábbi amerikai változat, már annyi fontos elemét kölcsönkért a regénynek, hogy színpadon mérő utánérzésekkel kell majd beérni.

Sajnos nem csalódtam. A harmincas évek Németországában készült piscatori átdolgozás, bármily kihívón merész tett volt a kardsörtető hitleri politikával szemben, s bármily aktuális most is — a színpadi megvalósulás hatásában ma már jóval kevesebb a szándéknál. Tolsztoj őszinte borzadása milliók lemeszároltatásáról a mai embernek alig több egy humanista tiszteletre méltó megnyilatkozásánál, s bármennyire megértjük Andrej Bolkonszkij kifakadását: a háború lényege az öldöklés, a pusztítás maga — jól tudjuk, itt többről van szó. Az öldöklés nem célja elsősorban, hanem eszköze a háborúnak. Egy lengyel hadtörténész, Klausewitz fogalmazta meg: a háború a politika folytatása más eszközökkel. Valahogy az az érzésem, a mai színháznak „rafináltabb” eszközökkel kell lázadnia a háború ellen, ehhez Tolsztoj lázadása kissé „túl őszinte”, mondhatni naiv. Igaz, adott a színpadi változatban egy lehetőség, a narrátoré, hogy a szükséges ártértekeket elvégezze. De a narrátor csak részben teszi ezt, szerepe súlyát túlyonóan a reményeseményeket rekonstruálására fecsérel. Így a színpadi Háború és béke lényegében a regény reprodukciója marad, nem az a dráma, amit a színháztól vár a közönség, hanem epikus lejtésű, jelenetekkel is beszélni tudó elmélkedés, töprengés egy nagy mű szellemében, egy nagy író humanizmusáról, annak örök konzekvenciájáról. A fő ellentmondás pedig, mivel megbirkóznai szinte lehetetlen feladatot vállalt magára a szegedi színház: a darab bizonyos cserzeteiben, szituációt-te-

remtő, jellemeket, hús-vér szereplőket megformáló igényességében jobbára a regény ismeretére hagyatkozik (mert mást nem tehet), ugyanakkor eseményvezetésében, a lehetőségekkel számolva (olykor olykor elmereszelve számolva), mégis végigkíséri a vas-kos-kötetes mű cselekményvonalát.

Angyal Mária rendezte a szegedi színpadra, két részben, fárasztóan nagy, időfartamában is hosszú, színészeket-közönséget egyaránt kimerítő, figyelmüket a végéig elhasználó felvonásosságokkal. Dicséretes ambícióval, rokonszenvesen. Az avantgarde-színház eszközeinek mérsékelt alkalmazásával, talán immitt-amott kissé bátortalanul. Székely László puritán díszletei, Takács Katalin korhű jelmezei stílusosan alkalmazhatók a darab és rendezés sokszempontú követelményeihez. Kitűnő Csala Benedek poetikus kísérőzeneje, a tehetséges fiatal karmestertől hasonló feladatokat szívesen hallanánk még.

A színészek közül nehéz bárkit is kiemelni — valamilyen az ügyhöz méltó buzgalommal, fizikailag sehu lebecsülhető állóképességgel, értékes produkciót nyújtottak. Talán a narrátor-Kovács János neve kínálkozik előre, szerepének pusztán szöveg-szerű elsajátítása is rendkívüli. Horesnyi László markáns Andreje, Jászai László az egyéniségétől távoli Pierre szerepében is tehetséges, átgondolt alakítás, vagy Molnár Piroska vibráló érzékenységgel, örökvidám Natásája kiegyensúlyozott, markás színészi munka. Közvetlenül a főszereplők után két remekbeszabott karakter-alkitást említenék: Kátay Endrét (Andrej apja) és Hőgye Zsuzsát (Marja) — rájuk fárdatan is oda kellett figyelni. Mentes József Napóleon-a értelmileg gondosan tagolt, Bartha Mária finom pasztell-színekkel, bensőségesen oldotta meg Natasa anyjának szerepét, csakúgy érzékeny alakítás Liska Zsuzsa Lizája is. Csizmadia László (Dolohov) első szegedi prózabemutatókozása jóval várakozáson felüli; Csernák Árpád agilis, kamasz-hévvvel lelkesedő fiatalembert (Nyikolaj Rosztov), Katona András mackós hadvezért (Kutuzov), Pagonyi Nándor méltóságtagteljes cárt (Sándor), Bordás Dezso aranyújtásos szívrablót, bátor katonát (Kuragin), Kormos Lajos belülről megfogott orvos-szerepet játszott. Tetszett Marosi Károly alázatos tisztartója, s az ellenpontként kimozgatót Szabó István becsületesen lázadó Karatajev-parasztja is.

Nikolényi István

Négy szovjet művész

Találkozás a Kortársaink alkotóival

(Kiküldött munkatársunktól.)

Négy szerény, kedves emberrel, négy kiváló szovjet filmművésszel ismerkedtem meg a magyar újságírók a Magyar Sajtó Házában azon a baráti találkozón, amelyet a Kortársaink című új szovjet film magyarországi bemutatója alkalmából tegnap délelőtt a Magyar Újságírók Országos Szövetsége rendezett.

A szerdán hazánkba érkezett küldöttséget Julij Rajzman, a film rendezője vezette. Az újságírók első kérdései természetesen hozzá szóltak. A rendező elmondotta, hogy a Kortársainkban időszzerű társadalmi problémákat akart élesen felvetni. Nem egyetlen probléma részletes elemzésére vállalkozott tehát, mert ezt a mai film természete nem engedi meg. A Kortársainkban mindezekelőtt erkölcsi problémáról van szó. Az a fontos, hogy a hősként milyen etikai magatartással fogadják a problémákat, amelyek rájuk zuhan-

nak, a többi már másodlagos.

A Szovjetunióban rendkívüli érdeklődéssel fogadták a filmet. Nagy és szép sajtóvisszhangja volt, s a nézők köréből nagyon sok levél érkezett a film alkotóihoz.

A rendező ezután bemutatta munkatársait, a film főszerepeit játszó vezető művészeket, akik maguk is válaszoltak az újságírók kérdéseire.

Elsőnek a Gubanovot alakító Igor Vlagyimirov beszélt az újságírókhoz. Akik látták a filmet, így civilben szinte alig ismertek rá. Bajusz nélkül és valamivel fehérebb hajjal alig hasonlított Gubanovra. Igor Vlagyimirov a többi között elmondta, hogy az egyik leningrádi színház főrendezője, Szinpadon sohasem játszik, de már több filmben fellépett. Gubanov eddig a legkedvesebb filmszerepe.

Ha Igor Vlagyimirov civilben alig hasonlít filmbeli alakjára, Nyikolaj Plotnyikov, a Kortársaink nyugtalan mérnöke viszont mintha csak a film kockáiról lépett volna a sajtófogadás újságírói közé: ugyanaz a rokonszenves túlfűtöttség jellemezte a találkozón is, mint a filmvászonon. Például mindenki úgy válaszolt a kérdésekre, ő felállva.

Mint elmondotta, sokak szerint saját magát játszotta a

filmben. A művész külső adottságait, megjelenését tekintve nem meglepő az azonosítás. Nyitocskin mégis más egyéniség, más jellem, mint a művész, aki egyébként a Vahtangov színház tagja és hosszú pályafutása alatt több mint 200 darabban és 30 filmben játszott.

A film női főszereplője, Antonyina Makszimova felel azután az újságírók kérdéseire. Akik emlékeznek a Ballada a katonáról című világhírű szovjet filmre, ismerik a kitűnő művésznőt: ő alakította az anya szerepét. Eddig 25 filmben játszott már, de igazán jelentősnek csak néhányat érez közülük, többek között a Balladát és a legutóbbit, a Kortársainkat. Ha nem filmezik, az úgynevezett Filmszínház Színház színpadán játszik.

A Kortársaink című új szovjet filmet tegnap nagy sikerrel mutatta be a szegedi Szabadság Filmszínház. A film bemutatójára Szegedre érkezett a film rendezője, Julij Rajzman, valamint a film három szereplője, Igor Vlagyimirov, Nyikolaj Plotnyikov és Antonyina Makszimova. A szovjet filmművészeket Komor István, a Szegedi Nemzeti Színház rendezője mutatta be a Kortársaink szegedi premierje közönségének.

Képernyő

Mondd a neved

Szemes Piroska újságíró egy valóságos történet alapján írta meg a szerda este sugárzott, Mondd a neved című tv-játék multikereső kalandozását: a német csapatok által elhajtott hajdani ukrán kistű — ma Magyarország élvonalú felnőtt férfi — szülő- és szülőföld keresése szinte nyomorl-nyomra igaz. Ahogy a képernyő mutatta, úgy fordult Kovács István a szerkesztőséghez írott kéréséből-egészében úgy zajlott le a húszas év előtti történet kinos-keserves felidézése is, mint ahogy a tv-filmben láttuk. S alighanem ez a riportos pontosság magyarázza azt is, hogy a Mondd a neved minden hasonlíthatatlan iz-

galma, „egyszeri” volta ellenére is egy kicsit jelentésszerű maradt. Minden kockájából sugárzó direkt hitelessége nem engedte kinőni belőle az igazán nagy, az igazán emberi drámát. Így is torokszorító látvány volt Berek Kati és Tomanek Nándor küzdelmét nézni, ám Avar István Kovács Istvánja csak egy áldozat volt a sok közül — nem pedig a háború nagy kezdőbetűvel írott Aldoza. Pedig különös sorsa, mindenkihez szóló tragédiája könnyen azzá tehetné volna. Szívesen találkozoznánk ismét ezzel a történettel egy magasabb hőfokú, sűrűbb atmoszférájú, egyszerűval drámaibb feldolgozásban!

Komolytalan Kánikulai Krónika

A most elmúlt és a minden évben elmúlt júniust, júliust, augusztust idézte fel a televízió csütörtök este sugárzott Nyár volt... című, Komolytalan Kánikulai Krónika minősített nyert adása. Hát igen, nyár volt! Beutaltaknak nyaralás volt, picinélvőknek aratás volt — minden pontosan úgy volt, ahogy azt száz meg száz kabarétréfa már fillünk dugultáig közölte velünk. Mert nyarainkról ez a mű-

sor sem mondott semmi, de semmi újat! Egy vonatkozásban azonban mégis újat adott a Komolytalan Kánikulai Krónika: ismét felfedezte tizenöt év előtti, széles körben elterjedtnek nyugodtan minősíthető dalformánkat, a csasztyokát. Mint valamilyen tapasztalhattuk, különösképp Koós János árult el megbecsülni való képességeket az ismert dalmára szerzett aktuális szövegek eléneklésében.

A csodálatos mandarin

Rossz párosításban, egy kedvrontó kabaréműsor után vetítették le csütörtökön este Bartók táncjáték-remekének tv-változatát. Tovább rontotta a nézők érdeklődését az is, hogy Tamási Eszter egy hosszacska magyar-rázó szöveggel kinek-kinek a tudatába préselte, hogy mit is fog látni. A rossz intonáció után azonban egy igen szép feldolgozás következett, amelynek alapját Eck Imre — a Pécsi Balett számára írott — koreográfiája képezte. A remek táncosok is a Pécsi Balett tagjaiból kerültek ki. Szinetár Miklós rendezése azonban több vonatkozásban is megöröme az Eck-féle változat homogén világát. Nem tetszettek modernkedő beállításai — főképp nem a

teljesen értelmetlen, inkább komikusnak, mint drámai ható „kimerevítések” —, s éppígy nem tudjuk elfogadni azt a megoldását sem, hogy a Mandarinban más pódiumról áthívott színészeket alkalmaz. Páger Antal öreg gavalldjára, meg Bálint András fiújára gondolunk, akik minden színészi képességük ellenére is bántóan idegenek a táncmozdulat-beszédes világában. (Bálint András már a pécsi előadásnak is részese volt, akkor is „civil” hangulatokat keltve.) Mindent összevetve: Pécs parányi színpadának csúpszasz deszkáin azért őszintébb és tragikusabb alak volt a Mandarin... Akác László

Kortársaink

ÚJ FILMEK

„Veszélyes kísérletbe kezdünk ezzel a filmmel — mondotta a tegnap délelőtti sajtófogadásán Julij Rajzman, a Kortársaink rendezője. — Fennforgott a veszélye annak, hogy filmünkben nem is lesz műalkotás.”

Már a szó régi értelmében nem lesz, abban az értelemben, hogy a filmművészetnek kerék, befejezett történetekkel, meglepő csattanókkal, lezárt, megoldott problémákkal felvetéssel kell dolgoznia. A Kortársaink csakugyan nem ilyen film. De ennek ellenére műalkotás, méghozzá a javából: a mai szovjet filmművészet egyik legmarkánsabb arculatú vállalkozása, érdekes, elgondolkodtató, izgalmas mű.

„A Kortársaink publicisztikai film” — mondotta ugyancsak Rajzman, s ha ebből a meghatározásból indulunk ki, rögtön meg is találjuk a pártját Kovács András Falakjában, a figyelmes olvasó emlékezhet rá, annak idején így jelöltük meg ennek a filmnek a műfaját is. Nem mintha a két film konkrét anyagában, vagy problematikájában hasonlítana, emlékeztetne egymásra; itt pusztán a műfaj egyezéséről van szó.

Pontosabban miről? Arról például, hogy akárcsak a Falak, a Kortársaink sem zárja le a cselekményt valamiféle megnyugtatóan elrendezett befejezéssel, továbbá arról, hogy mindkét filmnek, a magyarnak és a szovjetnek egyaránt magas a gondolati töltése, publicisztikai anyaga

A pusztán cselekmény két szálon fut. Az egyik Gubanov mérnök története, a másik a fiáé. A konzekvencionális bevezetőek szerint mindkettelen bűnösök, vagy legalábbis súlyos hibákat követtek el; az apa annak idején kiharcolt egy hatalmas építkezést, most a film kezdetén leállítja, mert közben rájön, hogy az eredeti elképzelések elavultak — arról van szó, hogy szemből vagy oldalból gyártsanak-e műanyagot — a fia pedig otthagya az egyetemét és feleségül vesz egy munkáslányt, akinek ráadásul már van egy gyereke. Talán ebből is világos, hogy a film mindenekelőtt erkölcsi, etikai problémákat vizsgál, s nem a régi módon, nem szájarágóan, hanem töprengésre, gondolkodásra készítve a nézőt.

A film formanyelve amellett, hogy egyesíti magában a modern filmművészet eredményeit, roppant eredeti és minden kockáján magán viseli Rajzman nagy rendezői egyéniségének keznyomát.

Az intellektuális stílushoz és jelleghez kitűnően alkalmazkodtak a film nagyszerű színészei, mindenekelőtt Gubanov szerepét alakító Igor Vlagyimirov, az idős mérnököt bemutató Nyikolaj Plotnyikov és Gubanov elvált feleségének szerepét játszó Antonyina Makszimova.

Ö. L.

Járásai képző- és iparművészeti kiállítás

A szegedi járási tanács VB művelődésügyi osztálya és a szegedi Tömörkény István Művelődési Ház képzőművészeti körének közös rendezésében csütörtökön délelőtt 11 órakor nyílt meg a II. szegedi járási képző- és iparművészeti kiállítás a művelődési ház termelében. A bemutatót pártvezető János, a járási párt-vezetőbizottság tagja, a járási tanács népművelési felügyelője adta át az érdeklődőknek, akik igen szép számmal jelentek meg a november 7. Borspálóczi és a Szegedi Községi Tanács jutalmait az intézmények gazdaságok vezetői adták át. A kiállítás naponta 10 és 19 óra között tekinthető meg.

SZOMBAT, 1968. NOVEMBER 9.

DEL-MAGYARORSZAG 5